

anden; »junior« findes ikke. I den nye katalog står junior for en komposition fra 1836. Det kan jeg ikke få til at stemme. Omslaget er nydeligt. Bogens papir er lidt tyndt. Trykket er let læseligt, men margi-

nen er alt for lille. Der er næsten ikke plads til notater, og ved lidt slid er man hurtigt inde ved de trykte spalter. – Og jeg tør godt spå, at denne katalog vil blive både brugt og slidt!

Nanna Schjødt

Dan Fog: Kompositionen von Fridr. Kuhlau. Thematisch-bibliographischer Katalog. Dan Fog Musikverlag, Kopenhagen, 1977. 203 pp.

Dan Fog har som musikantikvar haft mulighed for at opbygge et par tilnærmelsesvist komplette samlinger af Kuhlau-publicationer (tilnærmelsesvis, da mange af trykkene er overordentligt sjældne). En af disse samlinger befinder sig nu på Stadsbiblioteket i Lyngby (her boede Kuhlau som bekendt de sidste år af sit liv); en anden findes på Sibley Music Library, Rochester, USA. Disse samlinger danner sammen med de allerede eksisterende samlinger på Det kgl. Bibliotek i København og på Statsbiblioteket i Århus grundlaget for et arbejde, der har stået på siden Fog i 1959 udsendte en stencileret, foreløbig fortegnelse over Kuhlaus kompositioner. Der var allerede i denne 1959-fortegnelse tale om en betydelig forøgelse af data i forhold til Thranes fortegnelse i bilaget til »Danske Komponister« (1875) – hvorpå alle senere Kuhlau-fortegnelser i øvrigt har støttet sig, med alt hvad dette indebærer af fejl og mangler. Vel har enkelte andre forskere i de senere år bidraget med væsentligt nyt til vor viden om Kuhlau og hans musik (bl.a. Jörn-L. Beimfohr samt undertegnede), men den her foreliggende bibliografi er dog helt overvejende et resultat af Dan Fogs eget arbejde.

Bibliografien foreligger som en 203 sider omfattende bog i oktavformat, trykt i offset efter maskinskreven tekst og håndtegnede noder. Såvel dens æstetiske kvalite-

ter som dens praktiske anvendelighed fortjener højeste ros.

Efter en kort biografisk indledning redegør Fog for de redaktionelle principper. Beskrivelsen af de enkelte værker omfatter: opustal, kompositionstidspunkt, førsteopførelse, incipit, manuskriptets lokalisering, førsteudgave, paralleludgaver, tema-opløsning (identifikation af temaer i variationssatser m.m.), titeloplag, nyudgaver (kun anført sporadisk), bearbejdelser samt redaktionelle noter. Det siger sig selv, at en del af disse data i mange tilfælde har måttet lades uoplyste.

Herefter følger en systematisk ordnet oversigt over samtlige kompositioner. Få har tidligere haft mulighed for at danne sig et reelt indtryk af kvantiteten af Kuhlaus produktion, så det vil formentlig ikke være uinteressant at dvæle et øjeblik ved nogle tal. Det fremgår af den systematiske oversigt på siderne 12–16, at Kuhlau alene for 2-hændig klaver har komponeret 18 sonater, 20 sonatiner, 42 variationsværker, 51 rondoer samt mindst 80 andre kompositioner (marscher, valse, divertissementer, fantasier m.m.). De 4-hændige kompositioner tæller 9 sonatiner, 8 variationsværker, 6 rondoer, 21 valse samt 11 værker under »diverse«. For fløjten har Kuhlau komponeret 30 solo-værker samt 26 værker for 2–4 fløjter, hvortil kommer 29 værker for fløjte og klaver. Fra kategorien

»kammermusik« noteres 3 klaverkvartetter, 3 kvintetter for fløjte og strygekvartet, den posthumt udgivne strygekvartet samt en »Andante et Polacca« for horn og klaver (resten er gengangere fra andre grupper). Orkestret havde kun Kuhlaus interesse i forbindelse med teatret. Der er her kun grund til at nævne de to klaverkoncerter (hvoraf den sidste, der skal have været den bedste, gik tabt da komponistens hus i Lyngby brændte i 1831), samt concertinoen for 2 horn og orkester (for øvrigt nyudgivet af det engelske forlag Musica Rara i 1972). Den dramatiske musik omfatter 9 operaer og syngespil samt 2 mindre »lyrisk-dramatiske scener«. Vokalmusikken omfatter omkring 100 enstemmige sange, 2 duetter med klaver, 25 flerstemmige sange a cappella, 6 kantater, en halv snes flerstemmige sange med instrumentalledsagelse samt ca. 30 kanons.

Ialt løber Kuhlaus produktion op over 540 enkelte værker (idet alle værker under samme opusnr. her er optalt separat). Det er værd at notere sig, at henimod halvdelen af disse værker er skrevet for klaver. Kun få pianister, professionelle som amatører, har vel nogen forestilling om hvilken guldgrube af klavermusik, der gemmer sig bag disse tørre tal. Men så må det også tilføjes, at det næsten kun er på ovennævnte biblioteker man har mulighed for at gøre sig bekendt med musikken selv – og det vil i de fleste tilfælde sige sjældne gamle tryk, som ikke kan hjemlånes.

Det vil måske af nogle opfattes som en mangel, at katalogen kun sporadisk registrerer nyere udgivelser, d.v.s. sådanne som endnu er i handelen. Principielt er det vel ikke en opgave for en bibliografi af denne art, men det ville i øvrigt ikke være nogen uoverkommelig opgave, for faktisk er det såre få af Kuhlaus værker, der kan erhverves i dag. Bedst står det til med fløjtemusikken; her har bl.a. Jean-Pierre

Rampal lagt navn til en række nyudgivelser. Men – for at vende tilbage til klavermusikken – mon ikke der efterhånden er et potentielt marked for »alternative klassikere«? F.eks. ville en genudgivelse af Kuhlaus klaversonater kunne blive en værdig pendant til tjekkernes genudgivelse af Dusseks sonater. At det ikke blot er nationalt præget ønsketænkning ses alene deraf, at alle nyudgivelser med ganske få undtagelser er kommet på udenlandske musikforlag (undtagelsen er »Samfundet«, der jo i sin katalog tæller klaverkoncerten, strygekvartetten, en af fløjtekvintetterne samt en del af den dramatiske musik).

Den egentlige tematisk-bibliografiske katalog er ordnet efter opusnumre, så langt disse rækker – nemlig til op. 127. Herefter følger (ganske som f.eks. i Kinskys Beethoven-bibliografi) en fortegnelse over værker udgivet uden opusnummer – 106 ialt. Den nummerering, som Fog oprindeligt indførte i sin provisoriske 1959-katalog (K-numre), er helt forladt. For at lette identifikationen bringes s. 8 en konkordans-tabel over gamle versus nye numre. Den nye nummerering begynder ganske simpelt med Nr. 128 – nemlig der hvor opusnumrene slutter. Hvor de opusnummerede værker stort set følger kronologien, er de resterende 106 værker ordnet systematisk: dramatisk musik og større vokalværker (Nr. 128–136), anden vokalmusik, herunder alle kanons (Nr. 137–184), diverse instrumentalmusik (Nr. 185–190) og klavermusik (Nr. 191–221). Nr. 222–231 omfatter en række bortkomne værker samt udgivelser der foregiver at være originale, men som i virkeligheden er »vom Herausgeber zusammengestellt«, Nr. 232–233 er en oversigt over de to samlinger »Kuhlaus Romancer og udvalgte Operasange« (1872–76) og »Flerstemmige Sange for Mandsstemmer udgivne af Studenterangforeningen i Kjøbenhavn«

(1873); indholdet af disse samlinger er allerede registreret andetsteds i fortegnelsen. Et kuriosum er Nr. 231: 12 Gedichte von Fr. Höegh-Guldberg – Von Kuhlau nicht komponiert. I den redaktionelle note fortælles det at digtene aldrig blev sat i musik, fordi forlæggeren (C.C. Lose) forlangte at digteren på forhånd skulle sikre et vist antal abonnenter; dette ønskede han – »um weitere Demütigung zu vermeiden« – ikke, og musikken blev aldrig komponeret. Blandt de tidligste udgivelser finder man eksempler på, at to forskellige værker er udgivet med samme opusnummer. Fog har i sin katalog uændret overtaget de a- og b-numre, som Thrane indførte i sin 1875-fortegnelse (bogstaverne forekommer vel at mærke ikke i forbindelse med udgivelserne selv). Der er her grund til at bemærke, at der synes at være tale om to kronologisk adskilte rækker af værker, idet den unge og endnu ukendte komponist o. 1810, hvor hans lærer, Schwencke, skaffede ham indpas hos Breitkopf & Härtel, simpelthen har slået en streg over hvad han tidligere havde skrevet. Tilføjelsen af a- og b-numre er imidlertid helt tilfældig og udsiger intet om kronologien. I øvrigt ville en nærmere kortlægning af værkerne frem til o. 1810 kunne kaste lys over nogle af de dunkle punkter der findes i Kuhlaus biografi frem til det tidspunkt hvor han tager ophold i Danmark (se også Nr. 144–152, Nr. 169, Nr. 185–86 og Nr. 196–99).

En publikation som den her foreliggende må nødvendigvis blive et kompromis mellem perfektionisme på den ene side og forpligtelsen til at videregive de allerede indhøstede resultater på den anden side. Omstændigheder som bl.a. branden i Lyngby har for bestandigt afskåret os fra indblik i vigtige sider af Kuhlaus liv og værk. Men de kilder, som derudover står til rådighed, er af Dan Fog blevet udnyttet til en sådan grad, at det er højst begrænset, hvad der i

fremtiden kan tilføjes af nyt. Fra min egen beskæftigelse med Kuhlau og hans musik har jeg lyst til at gøre nogle enkelte notater: Dateringerne i Fogs katalog er i det væsentlige uddraget af forlagskataloger samt anmeldelser og annoncer i Allgemeine musikalische Zeitung og samtidige danske aviser og tidsskrifter. Hvad udgivelsestidspunkterne angår, lader de sig næppe datere nøjagtigere end ud fra disse kilder; derimod vil kompositionstidspunkterne – og værkernes tilblivelseshistorie i øvrigt – i flere tilfælde kunne bestemmes nøjagtigere ud fra den bevarede del af Kuhlaus breve. Jeg har selv (bl.a. med henblik på en senere udgivelse) registreret og kopieret op imod 120 breve fra Kuhlaus hånd. Størstedelen af denne korrespondance er forhandlinger med forelæggere angående bestillinger på nye kompositioner samt disses effektivering. Her finder bl.a. problemet omkring op. 43 (Fog noterer om dette opusnr. blot: »scheint nicht verwendet.«) sin løsning. I begyndelsen af 1822 havde Kuhlau tilsendt Breitkopf & Härtel tre nye værker i manuskript, nummereret som op. 43, 44 og 45. I den efterfølgende korrespondance kritiserer han i temmelig udiplomatiske vendinger forlaget for trykfejl og for inkompetente anmeldelser i AmZ (disse var uheldigvis forfattet af ingen anden end Härtel selv), og det førte med sig, at forlaget frabad sig flere kompositioner fra Kuhlau. Den 22. okt. 1822 beder komponisten ganske kort om at få de tre manuskripter returneret. Op. 44 og 45 blev siden udgivet på andre forlag, men op. 43, et variationsværk for klaver, forblev af ukendte årsager uddgivet. Det synes at være identisk med det variationsværk som Carl Schwarz spillede ved en koncert på Hofteatret den 15. jan. 1823. Af en anmeldelse erfarer vi siden (Literatur-, Kunst- og Theater-Blad, 24. jan.), at det drejer sig om 12 variationer over »Durch zärtliches Kosen«.

Det kan også oplyses, at op. 22, »Variations sur une chanson danoise« efter alt at dømmes er identisk med de variationer over »Det var en Løverdags Qvælde«, som Kuhlau selv fremførte ved en koncert i Det

harmoniske Selskab den 13. dec. 1815. Temaet gengiver således en hidtil ukendt, i øvrigt overordentlig smuk melodi til den bekendte folkesang.

Jørgen Poul Erichsen

Messiaen – en håndbog. Ved Poul Borum og Erik Christensen. Edition Egtved, Danmark, 1977. 210 pp.

Denne bog er ikke nogen selvstændig monografi om komponisten Olivier Messiaen, men væsentligst et kompilat, dels fra de forskellige standardmonografier (hvoraf Robert Sherlaw Johnsons bog *Messiaen* fra 1975 er den hidtil vægtigste), dels fra Messiaens eget teoretiske værk *Technique de mon Langage Musical* og dels endelig fra utallige foreliggende kommentarer (mest fra grammofonplader), hvor Messiaen selv kommer til orde med fyldige redegørelser for sine værker.

Bogen har dermed sat sig et veldefineret mål: at samle facts og informationer om Messiaen og hans musik i en koncentreret og lettilgængelig form, idet alt (med et engelsk citat s. 26 som en kuriøs undtagelse) – også Messiaens værktitler – er oversat til dansk. At sige ligeså præcist hvem denne bog henvender sig til, er derimod ikke så lidt vanskeligere. Fagfolk, og overhovedet alle interesserede med almindelige engelskfærdigheder, vil have langt mere udbytte af Johnsons bog (evt. suppleret med Messiaens traktat, der både foreligger i engelsk og tysk oversættelse) end af denne »digest«-monografi. På den anden side vil nok den lettere vej over gærdet til Messiaens musikalske hemmeligheder, som denne håndbog anviser, betyde, at kendskabet hertil en del år frem i tiden herhjemme vil komme til at gå via Borums og Christensens arbejde. Og dertil har de ikke løst deres opgave godt nok.

Dispositionen er ellers rimelig nok: Efter

forord og bibliografi bringes, som indledning til bogens teoretiske og historiske hovedafsnit, en tale af Messiaen, som han holdt for 20 år siden, i 1958. Den forekommer ikke så væsentlig, at den kan bære en så fremtrædende plads, og spørgsmålet er, om forfatterne ikke istedet skulle have prøvet at finde et mere aktuelt statement fra komponistens side.

»At lytte til Messiaen« hedder det derpå følgende afsnit, som Erik Christensen virkelig har haft held til at give perspektiv og indhold. Blot er man noget i tvivl om hvorvidt afsnittet her i virkeligheden omhandler det at lytte til Messiaens musik eller til hans tale om (sin?) musik. Efter Poul Borums afsnit »Liv og værker« fortsætter Christensen med betragtninger over de vigtigste ydre inspirationsgrundlag for Messiaens musik, »Troen, kærligheden og naturen«. Og så det tekniske hovedbidrag (s. 39–71), der især henter sit stof fra Messiaens *Technique . . .* (og giver en forsmag på dispositionen af den længe ventede *Traité de Rythme*). Man må beklage, at bogen selv i dette vigtige afsnit er så fuldstændig lukket omkring komponisten. Det teologiske univers, der hos Messiaen selv er så uløseligt forbundet med det musikalske, inddrages ikke i redegørelsen. Bevarer, det ligger i bogens implicite hensigt ikke at være synderligt selvstændigt ræsonnerende – og der er tradition for i Messiaen-litteraturen at klæbe til denne store original –, men alligevel: når der på s. 67